

Сучасне українське словотворення

Підсумки і перспективи. Основні
тенденції розвитку.

“Одні включають словотвір до складу морфології в широкому розумінні цього слова, інші відносять його до лексикології, хоч, треба гадати, є такі питання словотвору, яких не можна віднести ні до морфології, ні до лексикології, і саме вони являють собою центральні питання вчення про словотворчу будову мови” (І. Ковалик).

Основна одиниця дериватології

Дериватема – це базова субстанціональна мовна одиниця словотвірного рівня, що характеризується відповідною словотвірною формою та словотвірним значенням (І. Ковалик).

Аспекти вивчення
словотвору

```
graph TD; A[Аспекти вивчення словотвору] --> B[Форманто-центричний]; A --> C[Осново-центричний];
```


Форманто-
центричний

Осново-
центричний

Словотвірний тип виявляється в групах похідних, які характеризуються:

- 1) Спільністю частиномовної належності твірної основи.
- 2) Словотвірного форманта.
- 3) Словотвірного значення.

«Внутрішня форма слова є відношенням змісту думки до свідомості; вона показує, як представляється людині її власна думка» (О. Потебня).

Тенденції розвитку українського словотворення

1. Глобалізація

Інтернет

рекет

імідж

рейдер

піар

месидж

2. Використання чужомовних афіксів

Префікси: супер-, анти-, контр-, архі-, гіпер-, екстра-, мега-, міні-, екс-, нео-, псевдо-, квазі-, де-, ре-, пост-.

Суфікси: -ізацій-, -ацій-, -ізм, -атор, -фоб, -ман, -лог, -цид, -філ, -нет.

3. Основоскладання

Основоскладання з суфіксацією

- низькорейтинговий
- вузькоклановий

Чужомовні компоненти

- аудіотекст
- радіохіт

Компоненти інтернаціонального характеру

- бізнес-ідея
- гала-концерт

Іншомовні аббревіатури SMS, PR

4. Телескопія

Електромобіль

Азіопа

Футболіти

Комуншисти

Тенденція до націоналізації

Відродження питомих словотворчих ресурсів, моделей і типів.

А) заміна -щик, -чик, -тель на -ник, -ик, -ач

Б) заміна дієприкметників активного стану теперішнього часу та субстантивованих утворень із суфіксом -уч- прикметниками з формантом -льн-, -ов-

В) активізації прикметникових суфіксів -ов-, -н- замість -очн-, -ичн-

Г) використання компонента -гін у складних словах

Тенденції (продовження)

ВНЗ, ВЗО, виш, ЗМОП

плавч-ин-я, бит-к-а, вказівн-иц-я
сітківк-ар, навкулачн-ик, цвях-о-смик

обмін-к-а, бус-ик, есемес-ну-ти

Рукоборство (з англ. armwrestling)
бритоголовий (з англ. skin-head)

авізувати, міфотворення, іміджевий,
міжконфесійний, закусон

вогнеборник, кнопкодав, технобісся

Висновок

- Провідну роль в деривації інновацій відіграють основоскладання, словоскладання, аббревіація, префіксація, суфіксація.
- Відсутнє домінування неологічного іменникового словотворення порівняно з іншими лексико-граматичними класами слів.

Література:

1. Баранник Д. Х. Українська мова на межі століть // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 40-47.
2. 2. Грещук В. Сучасна дериватологія: деякі підсумки й перспективи // Мовознавчий вісник. – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Вип. 8. – 2009. – С. 126-134.
3. Стишов О. Сучасне українське словотворення: основні тенденції розвитку // Мовознавчий вісник. – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Вип. 8. – 2009. – С. 135-145.
4. Мельничук О. С. Розвиток мови як реальної системи // Мовознавство. – 1981. – № 2. – С. 22-34.